

Arvéd	(ČR 2022)
Režie	Vojtěch Mašek
Scénář	Jan Poláček, Vojtěch Mašek
Kamera	Dušan Husár
Hudba	Aid Kid, Jonatán Pastirčák
Hrají	Michal Kern, Saša Rašilov, Jaroslav Plesl, Vojtěch Vodochodský, Petr Čtvrtníček, Ivana Uhlířová, Marian Labuda ml. a další
Délka	120 min.
Distribuce	CinemArt
Premiéra	25. 8. 2022

Vyvolávání zapomenutých duchů

I sebedůkladněji faktograficky uchopený životopis je do té či oné míry autorskou fikcí. Film *Arvéd*, režijní debut Vojtěcha Maška, to přiznává a fikční svět záměrně buduje. Vypráví o širší veřejnosti dnes neznámém českém hermetikovi ve stylu, který nazývá magickorealismem.

Jiří Arvéd Smíchovský (1898–1951), okultista, vzdělanec a konfident dvou totalitních režimů, byl výraznou personou prvorepublikové pražské bohémy. Zámožná zpola německá rodina mu umožnila studium práv, filozofie a teologie. Ovládal světové jazyky i klasickou řečtinu a hebrejštinu, zajímal se o hermetismus a kabalou, shromáždil rozsáhlou sbírku okultní literatury, praktikoval černou magii. Přihlásil se do několika politických stran včetně nacistické a od začátku okupace spolupracoval s německou tajnou službou. Udával, ale taky před gestapem zachraňoval. S fašismem sympatizoval, a přitom se údajně účastnil seance, která měla za úkol odstranit astrálního dvojníka Adolfa Hitlera. Za kolaboraci mu po válce hrozil

trest smrti, ale jeho zmírnění na doživotí si Arvéd vykoupil vázáním podpisem StB. Byl tak posedlý obžernou touhou po vědění, že zrazoval přátele jen pro úlovek vzácných knih ze zkonfiskovaných knihoven. Zvrhlo se chlubil, že poslal padesát lidí na šibenici. Žil v pohodlné klauzuru luxusního hotelu i v nejtvrdějším žaláři, kde zemřel za nevyjasněných okolností. Osciloval mezi vrcholy a dnem, znal jen extrémy: buď slávu, nebo ponížení. Jeho život i smrt jsou opředeny záhadami a vyvolávají přímo románové představy. Spisovatel Jan Poláček je před šesti lety zpracoval v knize *Malostranský ďábel*, v níž kombinuje faktografický a románový přístup. Vojtěch Mašek, zkušený autor komiksů, dramatik a spoluscenárista oceněných snímků *Křížáček* (r. Václav Kadrnka, 2017) a *Okupace* (r. Michal Nohejl, 2021), napsal s Poláčkem filmový scénář a ujal se režie.

Tvůrci Arvédův příběh nenahlíží objektivně, ale zevnitř. V prostoru na pomezí reality a snu se snaží zachytit komplikovanou Arvédovu duši, skrývanou pod maskami, jež s obratností eskamotéra dle potřeby měnil. Scéno-

graficky tuto posunutou skutečnost vyjadřuje křivý regál knihovny a skříň sloužící symbolicky jako jakési přechodové pásmo do jiného světa. Děj neprobíhá lineárně, ale střídá časové roviny. Stejná vyšetřovna, stejné postavy, jen jiný čas, v němž se moc přelévá z jedné rukou do druhé. Víceméně divadelní scény se opakují na principu dějá vu, obměňují se v různých kontextech. Centrální motiv dvojnickví se uplatňuje mnohovýznamově od dvojitých agentů přes astrální dvojníky po protichůdnost Arvédových postavů a činů. I jeho vzdělanost byla dvojsečnou zbraní, použitelnou ke zkáze i spáse. Dar mimořádné inteligence s sebou nesl pokušení pýchy, manipulace a sebestředné bohorovnosti. Svářila se v něm ctižádost s pochybnostmi o sobě, přivětivost s krutým chladem, uzavřenost s předváděním, samotářství s potřebou přijetí a obdivu. Jeho kumpán Plaček, jenž se mu coby komunistický prominent a spoluzakladatel StB revanšoval za vysvobození z transportu do koncentráku, s ním hraje mocenskou hru služeb a protislužeb. Spoluvězeň farář Zemek představuje Arvédův protipól, neochvějně stojící na straně dobra. Nenechá se přesvědčit o bytostné zkaženosti satanisty, vytrvale mu prokazuje milosrdenství a dodává odvahu v těžkých podmínkách. Arvéd se této průzračné lásce, jež jako paprsek světla proniká mřížemi kobky, křečovitě brání, ale dost možná neúspěšně, takže jeho krytí Zemka před bachaři není vypočítaným tahem, ale projevem soucitu. Tachuto páterovi, první církevní oběti komunistické zvěle padesátých let, se na sklonku života otevřel – pokud jeho zpověď nebyla také další z mystifikací a her.

K dialogu vyzýval i transcendentní partnery; snad svou identitu potřeboval vymezovat v interakci s nimi. Byl vychován v tradičním katolicismu, chtěl se stát knězem, ale tehdejší ostrakizace homosexuálů a pravděpodobně i vyhazov z římského jezuitského semináře v něm vzbudily dojem, že je zavržen Bohem, a proto se obrátil k ďáblu. Narcismus a touha po odhalení nejzazších tajemství ho přivedly na hranu, kde se mu setřel rozdíl mezi světlem a tmou. („Od určitého bodu vědění se ocitáme mimo kategorie dobra a zla.“) Jako by byl periodicky trestán za překročení lidských mezí, hrdina, kříženek Fausta a Josefa K., je pochmurnými koridory vláčen k soudu v jakémsi nekonečném kafkovském procesu.

Důraz se klade na výtvarnou a zvukovou stránku. Znepokojivá, veskrze současná minimalistická hudba kupodivu dobře sedí k dobové atmosféře, nové aranžmá písně *Jen pro ten dnešní den* vyznívá důmyslně i ironicky. Kamera až na závěrečnou sekvenci snímá výhradně interiéry: apartmá v hotelu Esplanade, vyšetřovnu, vězeňskou celu a labyrintické chodby. Svícení v ostrých kontrastech podtrhuje divadelní aranžmá. Střih připomínající akuzální logiku spojuje časovými skoky fragmenty vzpomínek. Zatímco zážitek společenského dna ilustrují obrazy ze šatlavny, o pohybu

dandyovského intelektuála v dekadentním prostředí prvorepublikových salonů i o jeho kontaktech s hermetickými kruhy se dovidáme jen zprostředkovaně. Akce je téměř sto procentně nahrazena slovem. Mašek si v promyšleném scénáři evidentně jde za svou vizí; nabízí jen základní zachytitelné body Arvédovy biografie a nechává na divákově, aby si je sám poskládal. Rozlišení, které události jsou skutečné, a které se odehrávají pouze v pološilené mysli zmítané vnitřními běsy, je ponecháno zcela na něm, stejně jako bádání nad Arvédovou motivací a vynořující se otázkou: Co je úběžníkem, k němuž se upíná, jaká je jeho představa osobního štěstí – onoho faustovského „okamžiku, prodil!“? Ovšem divák neobeznámený s historickým kontextem například netuší, že pětikrát variovany magický obřad je rekonstrukcí brdské evokace hermetiků z roku 1938. Bez znalostí knižní předlohy mu hrozí propad do opiového doupěte absurdního dramatu. Část publika artová jízda i bez ukotvení v realitě potěší, jiné části ale nebude enigmatický horor dávat smysl.

Předností snímku jsou bezpochyby herci. Uhrančivý Michal Kern dokáže postihnout nevyrovnanost Arvédovy letory. V pohledu, gestech i exaltovaných deklamacích spojuje vášnivost, nepřiznanou křehkost i odpornou slizkost s jakousi ďábelskou přitažlivostí. Při okázalém svádění mladíčka rafinovaně mísí podlézavou pokoru s intelektuální pýchou. Přehrávání a teatrálnost odpovídají Arvédově exhibicionisticko-hysterické nátuře a zároveň odkazují k tehdejšímu filmovému herectví typu Kristián. Saša Rašilov v roli Plačka – jednou v poloze vyšetřované ustrašené trosky, jindy jako sebevědomý vyšetřující činník –, Jaroslav Plesl coby tichý farář Zemek i Vojtěch Vodochodský, ztvárňující rozpačitého novopečeného estébáka, jsou naprosto přesvědčiví.

Prolínání dobového tématu s nadčasovým bývá nosné v literatuře i v kinematografii a mělo by vyústit v nějaké poselství – dovolím si užít termínu vysmívaného nejen Woody Allenem – pro současnost. Ve své režijní prvotině Vojtěch Mašek skrze faustovského hrdinu, nejednoznačnou postavu konfrontující se s dávno zrelativizovanými hodnotami, na něž se práší v pokřivených policích knihoven, ostře nasvítí temnou část československých dějin. Surrealistická stylizace Arvédova portrétu se pokouší hlouběji pronikat k člověku, jenž nebyl jen průměrným zbabělcem a prospěchářem sloužícím jakémukoli režimu, nýbrž složitou povahou, smíšenou z černé a bílé. Arvédova osobnost byla velmi rozporuplná, a tak i film o něm zřejmě vyvolá kontroverze. Takové výjimečné umělecké projekty se v posledních letech v naší kinematografii objevují, jedny pohříchu nepovedené, druhé přinejmenším pozoruhodné. *Arvéda* i při všech výhradách a ambivalentních pocitech řadím k těm druhým.

× Zdena Mejzlíková

